

Koldingbogen

ÅRSTAL:	1990
FORFATTER:	E. og K. G. Astrup
TITEL:	Oplevelser og glæder ved slægtsstudier.
KORT RESUME:	Slægtsforskerens udfordringer.

Oplevelser og glæder ved slægtsstudier

Af E. og A.G. Astrup

I 1973 fik min broder en forespørgsel angående en slægt i Fredericia, idet spørgeren forventede, at han som fæstningsdreng havde rede på forholdene. Det havde han imidlertid ikke, og forespørgslen havnede derfor hos mig.

Dette satte imidlertid noget i gang i mig, og jeg erindrede, at der i min fars efterladenskaber var nogle notater om en del af familiemedlemmernes oprindelse og tilhørsforhold. Inden vi så os om, var både min kone og jeg godt i gang med slægtsstudier. Da vi ikke tidligere havde beskæftiget os med sådanne opgaver, begyndte vi naturligvis noget famlende. I familien verserede der en historie, der skulle have tilknytning til Føns præstegård. Det ville jo være spændende, om en sådan historie kunne bekræftes, så vi tog til Føns og blev godt modtaget af præsten, der dog måtte meddele os, at der ikke i kirkebøgerne i den aktuelle periode stod noget, der kunne berigtige vores historie. Præsten anbefalede os dog at lade være med at miste interessen. Vi kom også til at tale om Kolding, og det viste sig at præsten var student fra Kolding Gymnasium og endog havde været junker ved majfesten i rektor Bruuns tid – og vores datter havde været majdronning, så der var nok at tale om.

Imidlertid havde vi et andet spor i Indslev, men denne gang måtte vi søge på kirkegården, hvor vi fik hjælp af graveren, der henviste os til kirkesangeren og kirkeværgen, der havde en protokol med oplysninger om gravsteder. Det viste sig, at det var på en stor gård, vi skulle henvende os for at få yderligere oplysninger, og her blev vi budt indenfor, og så viste det sig, at en

pige af vores familie havde tjent på denne gård, som vi fik forevist.

Besøget ledte os videre på sporet, dog blev vi nu klar over, at vi måtte på Landsarkivet i Odense for at komme videre tilbage i slægten, og dermed begyndte for alvor slægtsstudierne. Disse foregik i denne første tid på Landsarkivets gamle hyggelige læsesal, men interessen for slægtsstudier er blevet mere udbredt, og en ny læsesal med plads til betydeligt flere er senere taget i brug. Vi læste bøger om slægthistorie og lærte gotisk håndskrift. Ved ihærdig indsats kan man i bl.a. kirkebøger, tingbøger, skøde- og præsteprotokoller finde de oplysninger, man søger. Det føles som en personlig sejr, og man erhverver sig ny indsigt til belysning af den opgave, man arbejder med, men dermed også mange gange grundlaget for videre undersøgelser.

Ofte er det nødvendigt, at man må søge på familiernes sidegrene, og undertiden dukker oplysningerne frem på mirakuløs vis. Som et eksempel på sidstnævnte kan følgende oplevelse beskrive: På Landsarkivet i Åbenrå sad vi og arbejdede med slægten på spindesiden, da jeg pludselig lagde mærke til et navn, der havde en vis tilknytning til vore aner i Rye Mølle. Det drejede sig om møllerens datter, der i Tyrstrup sogn havde fået et barn. Det oplystes, at hun boede hos sin farbroder, der var smedemester i Tyrstrup. Han havde, ligesom møllerens datter, et karakteristisk efternavn, og det er altid en stor hjælp.

De sønderjydske kirkebøger udmærker sig almindeligvis ved at være særdeles beskrivende, hvorfor det

var nærliggende at søge yderligere oplysninger om smeden. Det gav gode resultater om hans ægteskab og børn, men af særlig interesse i denne forbindelse var, at det ved hans død blev oplyst, hvem hans forældre var, og at disse havde boet i Hald smedehus i Dollerup sogn. Dermed oplystes således også møllerens oprindelse, der ellers havde været skjult. I Aarhus Stifts Aarbøger er oplyst, at netop denne møllers oprindelse var ukendt. En sådan helt ny oplysning er som at vinde i lotteriet.

Mange andre gange er udbyttet af et arkivbesøg meget magert, men det må ikke glemmes, at også udelukkelsesmetoden er af værdi, og at selv små oplysninger kan indebære kimen i sig til videre bearbejdning. I et skifte efter møllerens forgænger, der også var en forfader, var der en oplysning under boets formue om en beskeden arv. Nærmere undersøgelse viste, at denne havde forbindelse til Nykøbing Mors. I skifteprotokollen fra 1721 var der her en redegørelse, der gav oplysninger om slægten tilbage til ca. 1560. Dette materiale fandt vi på Landsarkivet for Nørrejylland i Viborg. Vi har også været på Rigsarkivet, herunder Forsvarets arkiver, og på Landsarkivet for Sjælland. Det må dog ikke overses, at mange lokalhistoriske arkiver har erhvervet mange arkivalier af lokal karakter, men også er i besiddelse af kopier af meget af det stof, der forekommer på landsarkiverne, især kirkebøger. Selv har vi i vid udstrækning benyttet os af Kolding Stadsarkiv, samt lokalhistoriske arkiver i Fredericia, Børkop og Vejle. Har man lyst til at begynde slægtsforskning, kan det lokalhistoriske arkiv meget vel være det sted, man henvender sig.

Ved undersøgelser i Åbenrå lykkedes det også engang at finde ud af, at der på spindesiden var familierelationer til en præst i Sdr. Stenderup, og nu tog sagen fart, for i litteratur, der fandtes på arkivet, lykkedes det også at finde præstens forældre, der var præstefolk i Jerslev i Nordjylland. Ved sidstnævnte præsts død i 1699 var der et betydeligt skifte med mange gode op-

lysninger om såvel familien, som de materielle efterladenskaber. I adskillige skifter efter afdøde aner har der været både sølvkrus, sølvbestik samt såvel sølv- og tinknapper. Skiftet efter præsten i Jerslev var stort og stod på gennem lang tid, men her var der tale om guldknapper med diamanter. Videre oplysninger førte langt omkring til tolddirektøren i Helsingør, som iøvrigt stammer fra Haderslev, hvor hans far var amtsskriver, til Flensborg, Wilster og Hamborg. Da tolddirektørens barnebarn blev døbt, var ingen ringere end kong Frederik III fadder, og ved skiftet efter toldereren fremgår det, at han, foruden flere ejendomme, efterlod sig en rustning. Tolderens familie efterlod sig endda noget, der kan opleves den dag i dag. En søster og svoger skænkede således i 1641 en altertavle til Domkirken i Haderslev, hvoraf dog nu kun et par portrætter er tilbage, men ca. 35 år senere skænkede familien i 1677 en sølvalterkande, der iflg. oplysninger fra en kirkebetjent, der foreviste den for os, stadig bruges ved altergangen.

Tolddirektørens kones familie har også efterladt sig spor. Udsmykning af prædikestolen og en stolegavl med slægtsvåben i Sct. Olai kirke i Helsingør og i Sorø kirke en fin ligsten over deres datter og svigersøn.

Sønnen til præsten i Sdr. Stenderup var gift med en datter af degnen, hvis kone var datter af den tidligere degn, der som 78-årig efter 44 års tjeneste i degneembedet, med kirkeautoriteternes godkendelse, kunne overdrage embedet til sin svigersøn. Denne gamle degn er efter navnet at dømme søn af Sdr. Stenderups første sædedegn, der tiltrådte bestillingen i 1638.

En anden gren af slægten har relationer til Seest, og dette kom for dagen ved en barnedåb i Fredericia Trinitatis. Det fremgik nemlig, at barnets fader var død på Anholt, og han hed Hans til fornavn og blev kaldt Seest. Det blev til flere besøg på Landsarkivet i Viborg for at finde ud af, hvem han var. Hvis det var muligt at finde den søgte person, måtte det være i lægdsrullerne. Her blev han fundet i Taulov. I lægdsrullen op-

Ægteparret Astrup i gang med slægtsforskningen på Kolding Stadsarkiv, 1989. Til høres ses Inga Bjerregaard og H. C. Ervald.

lystes, at han var faldet under »Affairen« på Anholt, endvidere var faderens navn oplyst. Nu blev det ved besøg på Rigsarkivets 3. afd., Forsvarets Arkiver yderligere bekræftet, at den pågældende var skarpskytte, og at han var død på Anholt den 27. marts 1811. På baggrund af disse oplysninger blev han fundet i folketællingen i 1787 og der også, faderens, moderens og

hans søskendes navne. Moderen viste sig at være af gammel Seest-familie, og det til faderens navn tilføjede Randbøl førte via en fæsteprotokol til oplysningen om, at han havde fripas fra Engelsholm gods ved Vejle.

Blandt glæderne ved slægtsstudier er, at man gerne vil se de steder, hvor anerne har levet og vide noget om forholdene de forskellige steder.

Man kan også komme ud for makabre oplevelser, når man studerer slægtshistoric. Følgende oplevelser fra anernes verden beskriver et par forhold: En mor og hendes datter fra Asperup fik i september måned i 1825 kørelejlighed fra Kiærby til Odense, hvorfra de gik til Ellerup for at besøge deres svigersøn og svoger, som netop kort forinden havde mistet sin kone. Besøget drejede sig om, at de skulle hente en datter af svogeren. Denne datter skulle i pleje hos en moster i Asperup. Ved ankomsten til svogerens hus blev mor og datter vel modtaget. De fik noget gammelt øl og noget smørrebrød. Da de havde gået langt, og det var ud på aftenen, gik de kort efter til ro. Nogen tid senere blev datteren utilpas med opkast og »stolegang«, hvorfor moderen, der lå i samme seng, tilkaldte svogeren og tjenstepigen. Den syge fik derefter noget kamferbrændevin, men forinden havde hun dog fået noget mad og mælk, hvorefter de atter gik til ro. Den syge klagede stadig over voldsomme smerter. Moderen var af træthed faldet i tung søvn, og da hun vågnede om morgenen, var datteren død.

Dette satte retsmaskineriet i gang. Den fungerende stiftsfysikus obducerede den afdøde, og en fuldmægtig konstitueret i herredsfogedens sted noterede lægens observationer.

Af dennes rapport fremgik det, at den afdøde, ved de to herrers ankomst, lå på et bord afklædt til begravelse. Ved at foretage den udvendige inspektion af legemet fandtes ingen udvortes læsioner eller andet tegn på vold. Det var et fruentimmer af middelvægt på imellem 30 og 40 år. Man undersøgte nu, i en meget detaljeret beskrivelse, hjernen og otte organer og kunne fastslå, at afdøde var svanger i tredje måned. Ved de videre undersøgelser fandtes der i maven en rødladet væske af omtrent 3 pægle, hvori fandtes et hvidgulligt pulver. Både væsken og denne klump blev gemt, det første i en flaske, det andet i tredobbelt papir.

Af retsagens videre forløb, denne strakte sig over

lang tid, fremgik det, at den afdøde var blevet forgiven med rottekrudd (arsenik).

Sagen var dog omgivet af megen mystik, for det var vanskeligt af fastslå, hvor afdøde havde fået giften i sig. Det fremgik nemlig af den meget omfattende forhørsberetning, at såvel moderen som datteren og svogeren havde spist af samme mad og drukket af samme kar. Endvidere fremgik det, at mor og datter undervejs kun havde spist og drukket, hvad de havde haft med hjemmefra, og at de havde delt dette med den kusk, med hvem de havde fået kørelejlighed, uden at han havde lidt nogen skade. Så vidt kan ses, blev sagen aldrig opklaret.

Den anden voldsomme sag drejer sig om en herredsfoged i Bukkerup. Herredsfogeden havde pådraget sig lensmandens vrede, fordi han havde fældet nogle træer i sin skov, hvad han ikke mente angik Eske Bille, der som lensmand boede på Hagenskov. Denne havde imidlertid en anden opfattelse af sagen, og i hans irritation over denne halstarrige herredsfoged, lod han ham efter en dom hænge i ladeporten, samtidig med at han inddrog såvel herredsfogedens gård som en anden gård i sammes besiddelse.

Forud havde der været flere retssager mod herredsfogeden, der ikke ville lade sig kue af lensmanden. Den i 1520 eksekverede henrettelse blev imidlertid af familie og bønder indbragt for kong Christian II, der efter en undersøgelse omstødte den afsagte dom mod herredsfogeden. Det endte med forlig mellem Eske Bille og herredsfogedens familier. Eske Bille måtte betale erstatning for mordet på herredsfogeden, »hvis bene blev nedtagen og begravede i kristen jord«, og dertil betale begravellesomkostningerne.

Blandt anerne er også fiskerne ved Tirsbæk strand. Her er om en gammel fiskerkone at berette, at hun boede i en hytte ved stranden. Hun havde en enlig ko, som hun stedse sørgede for ved time for time at flytte

den hen, hvor græsset forekom hende mest friskt og grønt. Var hun sikker på ikke at blive opdaget, trak hun endogså koen udenfor de områder, der var stillet til hendes rådighed iflg. hendes fæste. Hun lod da koen græsse på herremandens eng, for som hun sagde: »Generalen har græs nok«.

Det var hende tilladt at samle brænde i skoven ikke langt fra, hvor hun boede, men det kneb for hendes gamle ben at gå derhen, hvorfor hun uden videre tog de nærmeste gærder og puttede dem kakkellovnen. Da slottets gartner engang overværede det, bebrejdede han hende dette, hvortil hun svarede: »Tie han blot stille, veed han ikke, at man altid tager Gærderne ind om Vinteren, og igen sætter dem ud om Foråret«. Da hendes hytte blev for brøstfældig og truede med at falde sammen over hende, ville man have hende til at flytte til hospitalet i Engum, men nej, hun kunne ikke undvære havets brusen, som hun havde været vant til siden hun som et-årig kom til dette sted, og sådan blev det. Hun havde dog måttet indvilge i at flytte til et andet hus ganske nær den gamle hytte.

Som det fremgår, er oplevelserne mangeartede, men det skal ikke nægtes, at er man først blevet optaget af denne hobby, kan den være særdeles tidkrævende. Det er nødvendigt at dokumentere alt, før nye oplysninger kan godtages, men der er også mange glade stunder, når det lykkes at få brikkerne til at falde på plads. Så skulle nogen heraf fatte interesse for at undersøge egen slægt, ønskes der god fornøjelse.